

Înainte de a începe povestirea faptelor războiului, să aruncăm o ochire asupra modului cum politica rusă își închipuia starea și relațiunile celorlaltor puteri, fiind-că aceasta ne va lămuri, cum de cabinetul de St. Petersburg îndrăznea a declara acest războiu, fără a se teme de o complicațiune europeană. Și este într'adevăr de admirat cu câtă pătrundere politica rusă judeca starea Europei, și cum prevederile ei fură pe deplin realizate prin tripla alianță, încheietă cu Anglia și Franța, sub scutul căreia Rusia putu să întreprindă noul său războiu în protiva Porței. Considerațiunile politice ce determinară pe Rusia la războiu se află expuse în o interesantă depeșă a ambasadorului rusesc din Paris, Pozzo di Borgo, către ministrul său contele de Nesselrode, din 28 Noemvrie 1825¹.

În privința Porței, Rusia nu cunoaște alt mijloc de cât violența și siluirea, întru cât ea era obiectul în contra căruia se îndreptau silințele, ea piedeca năzuințelor rusești. Fiind Poarta ținta supremă a politicii rusești, trebuia întrebuițat în contra ei mijlocul suprem, și aruncat totul în cumpăna războiului, silind'o să se plece cu ori-ce preț în favoarea Rusiei. De aceea «trebuie pregătit toate pentru a se putea

---

1. Aktenstücke der russischen Diplomatie von *Fr. Paalzow*, Berlin 1854, II, p. 32—64.

pătrunde până la capitală, și repejunea operațiunilor va micșura pericolul lor și zădărnici combinațiunile protivnicilor. Tot atît de neapărat ar fi de a atrage în partea noastră pe Sirbi și în genere pe creștinii ce s'ar arăta cît de puțin plecați la aceasta, iar cu deosebire pe Greci, fără însă a-i recunoaște ca națiune sau a se lua în privirea lor vre-o îndatorire. Ar fi de ajuns de a le face cunoscut prin agenți neoficiali, că scăparea lor atîrnă de la hotărîrea luată de M. S. împăratul; că trebuie să se pregătiască a urma cursului împrejurărilor după sfaturile sale; că ei între aceste se vor putea apăra în contra Turcilor, cu un succes cu atît mai mare, cu cît dușmănia Rusiei cu Poarta ar împiedeca pe aceasta de a îndrepta în contra lor toate puterile. Armata noastră în Georgia trebuie iarăși ținută gata. În cazul cînd am fi nevoiți a conduce războiul contra Porței până la extrem, ar fi folositor dacă am putea face și pe Persia să iee parte la el»².

Aceasta fiind linia de purtare a Rusiei față cu Poarta, ambasadorul se întrebă care ar fi aceea a țărilor Europei în privirea Rusiei? «Dacă ar fi permis a crede în înțălepciunea lor, atunci cele trei puteri continentale ar trebui să se grăbească a declara Turcilor, că furtuna care-i amenință este produsul a însăși nedreptăței și îndărătniciei lor, și că alt mijloc de scăpare nu ar fi, de cît ca ei să primească intervenția Rusiei, și să se înduplece a încheie cu Grecii un armistițiu pentru împăcarea neliniștei. Dar noi nu trebuie să privim lucrurile numai din acest punct de vedere»³.

Și acuma ambasadorul începe a enumera temeiurile care l'ar face să sprijine o politică răsboinică, chiar

2. L. c., p. 47.

3. L. c., p. 48.

în cazul cînd puterile Europei ar fi protivnice unei asemenea urmări.

Anglia nu ar putea declara răsboiu pentru a sprijini pe Turci, mai întăi din motive economice ; căci rumperea cu Rusia ar neliniști creditul public până la un oare-care grad, ar spori căderea fondurilor publice, și făcînd banii mai scumpi, ar jigni pe toți aceia care speculau pe efinătatea lor. Dacă Englezii vor fi în contra noastră, ei ne vor bloca fără îndoială porturile ; dar declarîndu-se ei pentru Turci, vor împinge pe Greci în spre noi, în protiva cărora ei vor lucra cu necesitate, și atunci noi cîștigăm pe toți creștinii Turciei europene, în favoarea noastră. Din contra dacă Anglia gîndește a se mări și ajută pentru a zice așa disolvarea imperiului otoman, ea va fi nevoită a se da după sistemul nostru... Toate aceste sunt împrejurări care vor determina pe Anglia a dori o împacare, chiar atunci cînd ar fi urmat o rumpere⁴.

Austria este de sigur în înțelegere cu Anglia asupra mijlocului de a face Rusiei rău ; dar «cu toată această înțelegere, nedumeririle se vor arăta de îndată ce va fi de nevoie a se trage sabia. Se pretinde că prințul Metternich ar fi zis că el poate în totdeauna să arunce pe Anglia în protiva noastră, dacă noi am lua armele în mîni ; dar Anglia va pretinde la rîndul ei ca și cabinetul din Viena să se hotărăscă, și atunci Austria se va expune celor mai mari primejdii, și va trebui să se pregătiască pentru jertfele cele mai însemnate. Politica noastră ne impune a pași de odată cu energie contra acestei puteri, și a o convinge prin pregătirile făcute, că dacă va întreprinde o mișcare în contra-ne, se va revărsa pe capul ei una din furtunile cele mai cumplite. De

4. L. c., p. 49.

aceea e probabil că prințul Metternich sau va declara Turcilor, că ei trebuie să se plece la propunerile de împăcare, și va arăta întrarea noastră în principate, ca urmarea unei hotărâri provocate de dînșii, sau se va arunca după placul său asupra altor provincii a le imperiului otoman. In cazul întâiu am fi înțaleși, în al doile ne-am înțalege. De aceea e de crezut că prințul în loc de a stîrni pe Anglia la războiu, își va da osteneala a o reține și a o îndupleca la sistemul împăciuirii. El știe că dacă lucrurile se înveninează, și dacă sunt aduse la extrem, Turcii vor fi alungați din Europa, ori care ar fi certele ce s'ar naște pentru împărțirea moștenirii lor. Această întâmplare ar fi pentru curtea din Viena cea mai puțin de dorit; chiar o sporire de teritoriu încă nu ar precumpeni dauna ce ar răsări pentru dînșia din poziția cea nouă, pe care am lua-o noi prin această împrejurare»⁵.

Cabinetul francez sub conducerea d-lui de Villèle este de asemenea protivnic Rusiei; însă este în neputință de a întreprinde ceva din cauza stărei lăuntrice a Franței, care ar face ca «șese luni după declararea de războiu, atît ministrul care ar fi propus'o cît și regele care ar fi ascultat'o să se expună unei răsturnări sigure. Pentru a lucra în protiva noastră, ar trebui ca Franța să se predee în mîinile Austriei și a Angliei, ceea ce ar produce mai multă nemulțămire de cît gelozia trezită prin întreprinderile noastre. Apoi ce despăgubire ar putea oferi Franței curțile din Viena și Londra, pentru primejdiile și jerfele la care s'ar expune prin un războiu? Nu există nici un sat, nici o stîncă a căroră stăpînire i s'ar putea concede. Ea ar fi deci tratată ca un gladiator, pe care-l conduci în arenă numai pentru plăcerea de a-l videa

5. L. c., p. 53 și 62.

6. L. c.
7. L. c.
8. D. c.

aceea e probabil că prințul Metternich sau va declara Turcilor, că ei trebuie să se plece la propunerile de împăcare, și va arăta întrarea noastră în principate, ca urmarea unei hotărâri provocate de dînșii, sau se va arunca după placul său asupra altor provincii a le imperiului otoman. In cazul întâiu am fi înțeleși, în al doile ne-am înțelege. De aceea e de crezut că prințul în loc de a stîrni pe Anglia la războiu, își va da osteneala a o reține și a o îndupleca la sistemul împăciuirii. El știe că dacă lucrurile se înveninează, și dacă sunt aduse la extrem, Turcii vor fi alungați din Europa, ori care ar fi certele ce s'ar naște pentru împărțirea moștenirii lor. Această întâmplare ar fi pentru curtea din Viena cea mai puțin de dorit; chiar o sporire de teritoriu încă nu ar precumpeni dauna ce ar răsări pentru dînsa din poziția cea nouă, pe care am lua-o noi prin această împrejurare»⁵.

Cabinetul francez sub conducerea d-lui de Villèle este de asemenea protivnic Rusiei; însă este în neputință de a întreprinde ceva din cauza stărei launtrice a Franței, care ar face ca «șese luni după declararea de războiu, atît ministrul care ar fi propus'o cît și regele care ar fi ascultat'o să se expună unei răsturnări sigure. Pentru a lucra în protiva noastră, ar trebui ca Franția să se predee în mîinile Austriei și a Angliei, ceea ce ar produce mai multă nemulțămire de cît gelozia trezită prin întreprinderile noastre. Apoi ce despăgubire ar putea oferi Franței curțile din Viena și Londra, pentru primejdiile și jerfele la care s'ar expune prin un războiu? Nu există nici un sat, nici o stîncă a căroră stăpînire i s'ar putea concede. Ea ar fi deci tratată ca un gladiator, pe care-l conduci în arenă numai pentru plăcerea de a-l videa

---

5. L. c., p. 53 și 62.

murind. În sfârșit unde și-ar alege cîmpul de bătăe? Flotele sale n'ar spori puterea Angliei și armatele sale, dacă ar vroi să se lovească cu noi, știu soarta ce le așteaptă. Franția deci nu se poate declara în contra noastră, pentru că poziția sa geografică, politică și morală nu-i permite a lua parte la o legătură în protiva Rusiei»⁶.

Cît despre Prusia, putere pe care am văzut'o până acuma mai totdeauna alături cu Rusia în afacerile orientului, ambasadorul e de părere că «cabinetul prusian trebuie cîștigat prin deplina noastră încredere, și convins că rolul pe care i-l atribuim ar fi foarte potrivit pentru mîntinerea relațiilor mutuale și pentru sporirea înțelegerei fericite care subsistă până acum între ămbele curți»⁷.

Pe lîngă aceste Rusia mai spera că țările apusului vor fi reținute de la un războiu cu dînsa prin frica revoluțiunii, căci «răsvrătitorii s'ar folosi de această împrejurare pentru a încerca nouă turburări»⁸.

Cît de sănătos judeca Rusia, ne o dovedește încheierea triplei alianțe după propunerea Angliei, prin care însuși această putere înlesnia Rusiei războiul în contra Porței, numai pentru a putea fi și ea amestecată, și pentru ca Rusia să nu pășască singură în protiva acelei împărății de la existența căreia Anglia vedea, ce e drept cam tîrziu, că atîrnă în mare parte însuși fericirea și prosperitatea locuitorilor ei. Dar Anglia se înșală foarte rău în prevederile sale; căci Rusia de îndată ce se văzu asigurată din partea ei, declără Porței războiu deosebit și pentru motive particulare, și apoi cînd Anglia și Franția se retraseră din lupta în protiva Porței, Rusia urmă înainte due-

6. L. c., p. 54.

7. L. c., p. 59.

8. Depeșă a contelui *Lieven*, ambasador rusesc în Londra cîtră contele *Nesselrode* din 30 Oct. 1825, în *Paalov*, l. c., III. p. 4.

lul întreprins pentru propriul ei folos, ascunzînd scopurile sale sub masea îndeplinirii voinței europene.

Războiul începu ca de obicei prin ocuparea principatelor. Opt divisiuni de infanterie și patru de cavalerie în număr total de 105,000 de oameni trec Prutul în ziua de 7 Mai 1828, ocupînd de îndată Iași și peste cite-va zile și Bucureștii, unde așăzară pe contele Pahlen, ca șef al ocîrmuirii civile și apoi înconjurînd Brăila, singura cetate otomană pe malul stîng al Dunărei, o și ieu după un asediu de o lună de zile, pe la 15 Mai. Turcia se afla în pozițiunea cea mai critică, lipsită pe de o parte de armata ei cea mai bună, prin măcelăria Ienicerilor, pe de alta de flota sa distrusă la Navarin, astfel că, pe cînd în celelalte războaie, Turcia dominase în totdeauna pe marea Neagră, în acesta Rusia îi luase locul, și făcînd din această mare baza operațiunilor sale, își aprovizionă oștile cu mult mai mare ușurință. Rușii trecură deci Dunărea fără a încerca nici o împotrivire, și pe la sfîrșitul lui Iulie, încunjurară cetățile Șumla, Varna și Silistria. Aice însă întimpină o rezistență așa de puternică, în cît împăratul Neculai, ce venise în persoană înaintea Varnei, găsi cu calea mai aduce altă oaste din Rusia, care urcă numărul Rușilor la 160,000 de oameni. Ori cît erau Turcii de desorganizați, ei se opun totuși Rușilor cu o mare energie, și dacă tradarea n'ar fi venit în ajutorul Rușilor, Varna poate cu greu ar fi fost luată. Campania anului 1828 trebuie însă să iee capăt cu luarea acestei cetăți (sfîrșitul lui Septemvrie), căci Șumla și Silistria rezistau cu tărie, și iarna căzînd în acel an foarte timpuriu, împedecă pe Ruși a merge mai departe.

Rușii, se înțalege că nu lipsise a ataca pe Turci și prin Asia, pentru a reslăți puterile lor, și campania din acea parte, sub conducerea lui Pașchevici,

se arată mult mai favorabilă progresului armatelor rusești. Acestea ieu Kars, Baiazid, Ardahan și alte cetăți; dar cu toate asemenea foloase, hotărîrea războiului nu putea să atîrne de la expediția aziatică, întrucît Turcii ar fi putut pierde și mai multe din provinciile cele sărace și nepoporate a le Asiei, fără a fi puși în o poziție critică. Izbînda nu putea fi căutată de cît în Europa, pe unde se mergea drept asupra capitaliei, asupra inimei împărăției. De acea și Rușii fac, în iarna anului 1828, pregătirile cele mai însemnate, și împăratul luînd comanda supremă din minile bătrînului Wittgenstein, o încredințază lui Diebici care îndreptăți în totul, prin o conducere inteligentă și energică, așteptările suveranului său. Pe la jumătatea lui April 1829 Rușii trec iarăși Dunărea și încunjură Silistria, pe cînd armata lor principală atacă pe Reșid pașa lîngă Șumla, la Kulektșe, și sfărîmă cu totul oastea otomană (sfîrșitul lui Mai). Puține zile după aceea Silistria este luată. Dispunînd de mai multe trupe, Diebici se preface că vra să atace Șumla și face pe Reșid pașa să concentreze în jurul ei toată armata sa, pe cînd în ascuns el trimite o parte din oastea rusască, ca să treacă Balcanii, lucru în care izbîndește pe deplin, astfeliu că în 19 August Diebici apare pe neașteptate înaintea porților Adrianopolei, unde Rușii învingători dictează pacea Turcilor buimăciți⁹.

Ce făceau în acest timp Franția și Anglia? Cea dintîi, neavînd nici un interes diametral opus Rusiei, nevoind pe de altă parte a sluji planurile Austriei și a le Angliei, neputînd primi nici o despăgubire pentru jertfele ce ar fi chemată a face¹⁰, în sfîrșit

9. *Rosen*, Geschichte der Türkei, I, p. 67 și urm.

10. Depeșa lui *Pozzo di Borgo* către *Nesselrode* din 28 Noemvrie 1828, în *Paalzwow*, l. c., III, p. 18.

condusă de un rege (Carol al X-le), ce avea simpatii personale pentru țarul Neculai, se arată cu cea mai deplină bună voință către planurile rusești și pentru a ajuta și ea pe Greci, trimite în anul 1828 o expediție în Morea spre a alunga de acolo pe Ibrahim-pașa, generalul lui Mehmet-Ali, care amenința pe Greci cu o totală nimicire prin cruzimile sale cele ne mai pomenite. Cu toate că o asemenea urmare din partea Franței, nu era de cît consecvența tratatului din 6 Iulie 1827, Anglia își pune toate silințele pentru a zădărnici expediția Francejilor, și pentru a izbuti în aceasta, stăruiește la Mehemet-Ali ca să retragă trupele din Grecia, prin care pe de o parte se nimicește ținta expediției franceze, iar pe de alta se face Grecilor cel mai mare bine, căci scăpându-i de dușmanii lor cei mai neîmpăcați și teritoriul lor fiind liberat de jafuri și pustieri, ei încep a se organiza sub conducerea înțeleaptă a fostului ministru rusesc Capo d'Istria, și pun astfel baza statului lor viitor.

Anglia din potrivă, văzînd că prin tratatul de alianță cu Rusia, ea înlesnise acesteia planurile sale crotopitoare împotriva împărăției otomane, pe care am văzut că acuma simția cel mai mare interes a o păstra și apăra, se întoarce în curînd la o politică protivnică Rusiei, mai ales sub presiunea opiniei publice care cerea cu ori-ce preț intervenirea Angliei pentru încetarea dușmăniilor¹¹. Chiar ministrul care se legase cu Rusia prin acel nenorocit tratat își exprimă către ambasadorul rusesc temerile sale, «ca evenimentele să nu împingă pe împăratul peste marginile cuvenite și să nu se nască de acolo o sguduire generală a Europei»¹². Anglia deci care se temea mai ales ca flotele rusești, legîndu-se cu cele fran-

11. Depeșa principelui *Lieven* către *Nesselrode* din 1 Iulie 1829, *Paalzow*, I c., III, p. 47.

12. *ibid.* p. 45.

ceze să nu-i rîpească stăpînirea mărilor¹³, nu putea cu nici un preț să permită o aşazăre a Ruşilor în Constantinopole. Dar pentru a se putea opune cu tărie puhoiului rusesc îi trebuia o aliată, şi întru cît am văzut că Franța şi Prusia nu vroiau să-i steie în ajutor în asemenea împrejurare, ea se îndreaptă către Austria, unde reuşi pe deplin.

Am văzut mai sus cum Austria era cu deosebire pornită în protiva Rusiei, şi cauza acestei schimbări de politică din ceea ce era în vechime, este uşor de înţăles. Turcii încetase de a mai fi pentru Europa un izvor de spaimă şi de turburare, şi rolul lor îl îndeplinea acuma Rusia, dacă nu cu mai multă îndrăzneală, cel puţin cu o mai mare consecvenţă şi statornicie; pericolul nu mai venea de la Sud ci se întorsese din partea Nordului, şi pe cînd acel ce ameninţase cînd-va Europa nu fusese de cît produsul urei şi a fanatismului, prin urmare a simţimîntului, acel ce venea de la Ruşi se arăta ca rezultatul cugetărei reci şi a combinărei politice. Pe cînd unul avea toată pornirea şi sălbătăcia patimei, acestalalt era caracterizat prin stăruinţa şi ghibăcia ce în totdeauna însoţeşte interesul.

Precum însă Anglia nu putea învoi aşzazarea Ruşilor în Constantinopole, aşă Austria nu putea să se împace cu anexarea către Rusia a principatelor, prin care ar fi devenit pentru această împărăţie un vecin foarte ameninţător. De aceea Anglia şi Austria se întîlnesc în politica lor şi pun o stavilă armatelor ruseşti, tocmai atunci cînd luînd Adrianopolea, nu mai aveau de făcut de cît un pas, pentru a pune mîna pe însuşi capitala împărăţiei Otomanilor. În asemenea împrejurări însuşi progresele cele atît de fericite a

13. Depeşa lui *Pozzo di Borgo* către *Nesselrode* din 28 Noemvrie 1828, în *Paalzow*, l. c., III, p. 28.

le Rușilor complica pozițiunea lor. Dacă nici după luarea Adrianopolei Turcii n'ar fi cedat, ce era de făcut? De mers asupra Constantinopolei? Dar aice se loviau de Engleji și Austriaci. Ce e drept, Rusia avea un sprijin puternic în Franția și Prusia; dar regele Franției era bătrîn; apoi nemulțămirea cu ocîrmuirea sa se adunau pe fie-ce zi și amenințau de a izbucni de la un moment la altul—ceea ce se și întîmplă în 1830. Dacă o nouă revoluție politică ar face din Franția dușmana Rusiei? Pe de altă parte Rusia nu putea cu nici un preț face întăile propuneri de pace, căci aceste ar fi compromis toată izbînda războiului. În mijlocul unor atari greutăți înțălegem prea ușor cum de Rusia dorea cu sinceritate încheierea unei păci, care chiar nu ar fi corespuns pe deplin năzuinților sale¹⁴. Turcii la rîndul lor, spărieți peste măsură prin luarea Adrianopolei, erau și ei dispuși a încheie pacea. În o asemenea stare de lucruri intervenirea Prusiei, care trimite pe generalul de Müffling la Constantinopole, fu foarte bine primită din toate părțile, căci toate doreau cît mai grabnic restabilirea unei păci.

Aceasta se și face în orașul unde se opriseră pa-jurile rusești ($\frac{2}{14}$ Septemvrie 1829), în cuprinderea următoare¹⁵.

În privirea teritorială Poarta cedează Rusiei mai multe cetăți pe litoralul asiatic și în Europa gurile Dunărei, de la vărsarea Prutului în Dunăre până la brațul Sfîntului Gheorghe, îndatorindu-se Turcia a lăsa nelocuită o întindere de pămînt, cale de două oare în jos de brațul citat al Dunărei. «Principatele Moldovei și a Valahiei, care s'au pus prin o capitulație sub suzeranitatea Inaltei Porți, și a căror pro-

14. *Rosen*, l. c., I, p. 100.

15. Acte și documente relative la renașterea României publicată de *Ghe-nadie Petrescu* episcop de Argeș, *Dimitrie A. Sturza* membru Academiei romîne și *Dimitrie C. Sturza*, I, p. 318.

sperare Rusia o garantează, vor păstra privilegiile și libertățile care le sunt asigurate în deosebite timpuri fie în capitulațiile lor sau în tratatele dintre ambele imperii, fie în hațișerifele Înaltei Porți. Prin urmare se vor bucura de liberul exercițiu al cultului lor, o deplină siguranță, o ocîrmuire națională și neatîrnată și o nemărginită libertate a comerțului». (Art. 5). Sîrbia se va bucura de toate privilegiile și libertățile stipulate prin convenția de la Akerman. (Art. 6). Corăbiile rusești precum și acele ale tuturor națiunilor, ce sunt în pace cu Poarta, vor putea face negoț în toată libertatea în marea Neagră și vor putea trece prin Bosfor și Dardanele. Poarta se obligă a plăti o desdăunare de 1,800,000 galbeni olandezi neguțitorilor ruși, care au suferit nedreptățiri de la anul 1806 în coace, precum și o despăgubire de războiu ce se va hotări în urmă¹⁶, până la plata căreia, principatele romîne vor rămînea ocupate de trupele rusești. Poarta se îndatorește a adera la tratatul din 6 Iulie 1827 privitor pe Grecia, cu alte cuvinte a recunoaște neatîrnarea ei.

Cătră acest tratat se adaugă o convenție separată asupra Moldovei și Valahiei, țările acele ce se bucurau în totdeauna de o deosebită luare aminte din partea Rusiei. Aceasta conține următoarele dispozițiuni :

Poarta cedează Valahiei toate orașele și posesiunile sale de pe malul stîng al Dunărei. Se dă principatelor voia de a stabili cordoane sanitare și carantine, precum și de a întreține un număr de păzitori armați pentru paza lor; ele sunt tot-odată scutite de a da Porței zaharea în natură, pentru aprovizionarea oștilor sau a capitaliei, fiind aceste toate înlocuite prin o sumă în bani adausă la tribut; de

16. Fixată mai întăi de Ruși la 10.000 000 galbeni olandezi.

asemene sunt scutite de a mai da lucrători pentru trebuințele armatelor Porței. «Pentru a da administrației acestor provincii o bază mai statornică, durata guvernului gospodarilor nu va mai fi de 7 ani, ci ei vor fi de acuma înainte investiți cu această demnitate pe viață, afară de cazurile de abdicare și de destituire din cauză de delict»¹⁷.

«Inalta Poartă, dorind să asigure în toate modurile buna stare viitoare a principatelor, se leagă în mod solemn a confirma regulamentele administrative, care în timpul ocupației celor două provincii de către armatele curței împărătești, vor fi făcute după dorința exprimată prin adunările celor mai notabili locuitori ai țării, și care vor trebui de acuma înainte să slujască de bază pentru regularea lăuntrică a acelor două provincii, întru cât, bine înțăles, zisele reglemente nu ar atinge întru nimic drepturile de suveranitate ale Inaltei Porți».

Pentru a judeca cât câștiga Rusia prin acest tratat, reproducem aici însuși cuvintele ministrului Nesselrode, adresate prin o depeșă din 12 Februarie 1830 către marele principe Constantin¹⁸.

«Pacea din Adrianopole au mărit preponderanța Rusiei în Orient. Ea au întărit granițele Rusiei, au despovorat comerțul său, au asigurat interesele sale. Faptul că Turcia este mărginită a exista numai cât sub protecția Rusiei, a pleca urechia sa numai la cererile Rusiei, este după părerea împăratului mai potrivit pentru interesele noastre politice și comerciale de cât ori ce altă combinație, care ne-ar fi silit sau a întinde stăpînirea noastră prin cuceriri, sau a pune în locul împărăției otomane niște state nouă, care în

17. Doc. renașterii României, I, p. 326.

18. Reproduse în *Fr. V. Hagen* Geschichte der orientalischen Frage. Frankf. a. M. 1877, p. 25.

curînd ar fi rivalizat cu noi în putere, cultură, activitate și bogăție. Fiind-că noi nu am vroit răsturnarea ocîrmuirii turcești, apoi căutăm mijloacele de a o menține în starea ei actuală. Punctul important a trecerii Bosforului au fost rezolvit într'un senz care va pune în mirare pe celelalte puteri, chiar și pe Anglia ; căci pavilionul englez e departe de a fi tratat cu aceiași considerație ca al nostru. In ce privește pe Sîrbia Poarta s'a plecat cu grăbire la ascultarea cererilor noastre. Moldova și Valahia sunt înapoiate ; cucerirea lor ne ar fi fost cu atîta mai puțin de folos, *că noi acuma, fără a întreține trupe acolo, putem dispune de acele provincii după placul nostru în timp de pace ca și de războiu. Despăgubirea va fi treaba tratărilor de împăcare, care de și nu vor împovora imperiul otoman cu o greutate prea nesuferită, totuși vor da în mîinile noastre cheia poziției, cu care putem lesne ținea împărăția în șah ; apoi ea va aduce pe Turci a recunoaște o datorie care va aminti ani îndelungați poziția lor față cu Rusia, și le va imprima în conștiință siguranța peirei lor în cazul cînd ar vroi să ni se opună o a doua oară».*

Ne vine la întăia privire greu a crede că Rusia să nu fi dorit răsturnarea ocîrmuirii turcești, și am putea lua această depeșă drept încercarea ministrului de a îndreptăți politica urmată de el, de a arăta sub colorile avantajoase ale calculului politic oprirea necesară a armatelor rusești la Adrianopole. Noi suntem însă dispuși a admite de sincere aceste destăinuiri ale politicii rusești și a crede, împreună cu Nesselrode, că răsturnarea împărăției otomane ar fi făcut, în acele timpuri și împrejurări, mai mult rău de cît bine Rusiei. Ea nu era încă pregătită pentru primirea moștenirii împărăției turcești. Ea știa, de la împărțirea Poloniei, ca dacă poți da ființă până și cugetelor celor mai nedrepte, singura condiție este de a nu avea

dușmani, de a-ți face chiar aliați din toți acei ce ar putea să se folosească din actul de desbrăcare, și tocmai Austria, puterea cea mai interesată la împărțirea Turciei, nu era de loc înțeleasă cu Rusia asupra modului acestei împărțiri. Apoi Rusia atît de ocupată în alte părți, nu avuse încă timpul a pregăti popoarele din peninsula Balcanului. Nefiind sigură de simțimentele lor cătra dînsa, ba chiar în privința Grecilor fiind până la un punct încredințată de lipsa lor de simpatie, ea nu putea să se expună a le elibera de sub stăpînirea turcească, înainte de a le fi cîștigat inima și mințile pentru primirea fără opunere a dominației rusești, temîndu-se cu drept cuvînt, să nu le arunce altfelîu în brațele Austriei. A purta însă un războiu și cu Austria, îi vinea cu atîta mai greu, cu cît pierderile sale în războiul cu Turcii fusese foarte însemnate; dacă nu atîta prin bătălii, apoi de sigur prin cumplita epidemie ce bîntuise armatele rusești în tot timpul războiului.

Rusia deci asigurată de preponderanța ei asupra Turciei, trebuia să se pregătească a-i da lovitura hotărîtoare, și anume în două direcțiuni: mai întîi ea trebuia să cîștige pe Austria în favoarea sa; apoi să și asigure înriurirea asupra populațiunilor din peninsula Balcanului, începînd cu Romîniî, poporul acel ce-i stătea mai în cale și asupra căruia ea își punea în tot deauna politica la încercare, înainte de a se apuca de lucrări mai îndepărtate.

Urmările războiului și a păcei din 1829 asupra țărilor romîne, fură din cele mai însemnate. Pentru a judeca greutatea lor, să aruncăm o ochire îndărăpt de la cele dintăiu pasuri făcute de Ruși spre a pune stăpînire pe dînsele.

Tratatul de la Cuciuc-Cainargi (1774) recunoștea Rusiei, numai un drept încă foarte nehotărît, acela de a protegui țările romîne. Ambasadorul rusesc din

Constantinopole putea, cînd va cere nevoia, să vorbească în favoarea lor, și prin însuși tratatul se stipula spre folosul lor mai multe condiții prinoase.

Acest cîștig nu putea mulțami pe Ruși, întru cît era viderat mai mult în interesul principatelor de cît în acel al Rusiei. Ea căuta deci să'l întindă în orice chip, și folosindu-se de încurcăturile Porței din 1802, ea dobîndi pentru principate un hatîșerif, în care Poarta recunoștea, de o cam dată din bună voia ei, dreptul Rusiei de a consimți la destituirea domnilor. Fiind însă că o asemenea dispoziție nu îndatoarea pe Poartă întru nimic, Rusia îi cere prin tratatul de la Akerman 1826, ca să se lege față cu dînsa asupra acestui punct, știind bine că prin o asemenea condiție Poarta și-ar înstrăina de fapt mai tot dreptul ei de suzeranitate asupra țărilor romîne. Impărțirea acestui drept între două state de o putere neegală nu înșamna altă ceva de cît predominarea celui mai tare.

Glasul Rusiei fiind tot-deauna cu mare greutate în Constantinopole, numai acei domni puteau fi siguri pe tronul lor în principatele romîne, și numai aceia puteau spera a fi realeși la împlinirea sorocului de 7 ani ai domniei lor, care prin purtarea lor către Rusia dobîndise favorurile acestei puteri¹⁹.

Tratatul de Akerman care prefăcea dreptul general de protecție în unul special de amestec la punerea în lucrare cea mai de căpitanie a autorității suzeranului—numirea domnului—dădea Rușilor pe de o parte în mîni soarta țărilor romîne, pe de alta re-

---

19. Astfelu ambasadurul Rusiei *Ribeautierre* scrie lui *Ghica* în 9 Iulie 1827: „je place ma confiance dans votre zèle à remplir fidèlement les fonctions honorables que la Porte vous a confiées, et que la Russie voudrait sanctionner par ses suffrages. Plus l'époque approche où un changement du chef de l'administration pourra avoir lieu, plus je voudrais vous devoir de la reconnaissance pour vos soins assidus”. *Felix Colson*, De l'état présent et de l'avenir des principautés etc. Paris 1830, p. 43.

ducea mai la nimica dreptul de suzeranitate al Porței. Totuși prin schimbarea domnilor la 7 ani se reînnoia prea des această punere în lucrare a dreptului de suzeranitate din partea Porței. De aceea prin tratatul de Adrianopole (1829) se stipulează ca domnii să fie aleși pe viață. Aceasta s'ar părea introdus în folosul principatelor, care suferise foarte mult tocmai din pricina deselor schimbări de domnie; dar păstrarea dreptului de destituire, prin împreună învoire, dovedește într'un chip viderat că Rusia tindea numai să împiedece amestecul cel prea des al Turcilor la *numirea* domnilor, păstrându-și neatins amestecul său la *destituirea* lor, o izbîndă neîndoielnică a politicei rusești.

Dar pe cît Rușii cîștigau în înriurire asupra țărilor romîne, pe atîta ei perdeau în simpatie. Am arătat mai sus cum încă de pe vremile împărătesei Caterina, Romîniî începuse a cunoaște pe Ruși în adevarata lor fire, cum învățase a vedea în ei niște asupritori cel puțin tot atît de barbari, cruzi și neomenoși ca și Turcii. Atare purtare brutală a Rușilor în principate, se reproduse în răsboaiele din 1789 și 1806. Apoi Romîniî suferise doue pierderi de teritoriu, cea a Bucovinei în care Rușii fusese niște complici pasivi, și cea a Besarabiei în care ei fusese autorii unei despoieri vădite. Romîniî deci trebuiau să cunoască în sfîrșit cine erau Rușii și ce scopuri aveau ei asupra țărilor romîne; că nu iubirea și comunitatea religiunei împingea pe Ruși a se face, cu sau fără voie, apărătorii Romîniilor, ci numai cît propriul lor interes și dorința lor nesățioasă de dominare, de întindere și de cucerire. Dacă mai rămăsese încă vre-o urmă de simpatie pentru Ruși în țările romîne, ea fu cu totul stînsă în răsboiul acesta. Purtarea Rușilor întrecu de astă dată toate închipuirile; iar necazurile poporului — sporite încă și prin o ciumă

hultuită pe o foamete cumplită, care secera oamenii cu miile, și o boală de vite care reduse numărul lor la mai puțin de o pătrime—ajunseră la un grad ne mai pomenit. «Suferințele zice St. Marc de Girardin sunt mai presus de ori-ce descriere. Nici odată n'a fost o mai înspăimântătoare nimicire de ființi viețuitoare»²⁰. «Barbați și femei sunt puși la cară, avînd drept conducători niște Cazaci care nu cruțau nici bățul, nici vîrfurile lancei lor. Peste 30,000 de Romîni sunt luați de la lucrarea cîmpului pentru a sluji ca vite de tras. Cei mai fericiți fugiau în munți, unde nu aveau altă hrană de cît scoarța copacilor. Mitropolitul Valahiei, Grigore, fu surgunit în Besarabia, pentru că ceruse mila năvălitorilor; e drept că el se opusese ca clerul să nu fie smuls de la altare, pentru a merge să care munițiunile de războiu. Generalul Joltuhin, om sălbatec și nemilos, răspunse la arătările ce i se făcuse: Nu ne pasă de a ști cine fac slujbele, oamenii sau dobitoacele; numai cît ordinele să fie executate. Desordinile, delapidările și în sfîrșit lăcustele produsese foametea; ciurma se ivi în urmă, adușă prin mizerie, prin cărăle pline de rîniți și prin înspăimîntătoarea mortalitate a boilor, grămădiți fără prevedere sau căzînd de osteneală pe drumuri, pe care le umpleau cu leșurile lor descompuse»²¹.

20. Souvenirs de voyage. I, p. 225.

21. Vezi: *Elias Regnault*, Histoire politique et sociale des principautés, p. 160. *Drăghici*, l. c., p. 177 și *Felix Colson*, De l'état présent et futur des principautés p. 451. Starea actuală a țării Românești în Portofolio, reprodus de Uricarul VI, p. 5—24. Cu toate aceste împăratul Neculai ordonase apărarea țărilor romîne de ori-ce abuzuri. Rescriptul lui c. Feldmareșalul Wittgenstein, 1828, Uricarul IX, p. 390.